

WIACZESŁAW NOWIKOW (ED.):
GRAMÁTICA CONTRASTIVA ESPAÑOL-POLACO

Manufactura Hispánica Lodziense 2. Łódź:

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2017, 704 stran

ISBN 978-83-8088-699-5

Kontrastivní studium jazyků má v moderní lingvistice celou řadu podob, od striktně teoretických (korpusová lingvistika atd.) až po spíše prakticky orientované (didakticky laděné práce zaměřené takřka výhradně na výuku jednoho jazyka na základě jazyka druhého). Ve středoevropském prostoru bylo srovnávání jazyků vždy významným tématem, což jistě platí i pro českou lingvistiku. I zde se obvykle uplatňuje princip nestejného přístupu k oběma jazykům: drobné i rozsáhlejší studie jsou většinou zaměřeny na důkladný popis vlastností jednoho jazyka, ten druhý — obvykle mateřský jazyk autora textu nebo potenciálního publika — slouží jako reference, jež má mj. pomoci lépe pochopit strukturu a fungování prvního, tj. cizího jazyka. V češtině tak disponujeme celou řadou dílčích studií tohoto typu, pro mnoho jazyků máme dokonce i obsáhlou gramatiku, usilující o relativně úplný popis daného jazyka s přihlédnutím k češtině, srov. v tomto směru zejména *Mluvnici současné angličtiny na pozadí češtiny* (Dušková et al., 1988; revidovaná vydání dále z let 1990, 1994, 2003 a 2012), *Mluvnici současné němčiny* (Povejšil, 1987; další vydání z let 1992 a 1994), *Česko-německou srovnávací gramatiku* (Štícha, 2003 a 2015) a *Mluvnici současné španělštiny* (Zavadil — Čermák, 2010). Obsáhlejších cizojazyčných gramatik češtiny, založených na srovnání s angličtinou, němčinou, francouzštinou apod., existuje z pochopitelných důvodů méně, srov. v tomto směru např. sérii praktických učebnic *Chcete mluvit česky* autorek Remediosová — Čechová vydávaných v nakladatelství Harry Putz, které mají vydání adaptovaná na největší evropské i mimoevropské jazyky. Pro komplexní přehled problematiky výuky češtiny jako cizího jazyka srov. také Hrdlička (2010).

Co je ale dosti neobvyklé, je pokus o kontrastivní gramatiku, jež by relativně rovnovážně popisovala systém obou jazyků. Právě takovou gramatikou chce být nedávno vydaná velká španělsko-polská kontrastivní gramatika, jež svým rozsahem a ambicemi překonává vše, co dosud na poli srovnávání španělštiny a polštiny vyšlo (v této souvislosti je pro nehispanisty třeba poznamenat, že polská hispanistika je v evropském kontextu významná, kvantitativně i kvalitativně: hispanistika se pěstuje na mnoha polských univerzitách, zájem o studium španělštiny je v Polsku velký, takže existuje početné čtenářstvo pro teoreticky i prakticky laděné práce).

Základním cílem rozsáhlé publikace je nabídnout komplexní popis gramatického systému španělštiny a polštiny a poskytnout tak čtenářům vhled do fungování jazykových systémů dvou typologicky odlišných jazyků. Jak v úvodu uvádí hlavní editor Wiaczesław Nowikow, kniha je primárně určena polskému publiku, míří ale i na španělsky mluvící zájemce o polštinu (právě profesor Nowikow přispěl svou letitou spoluprací se španělskými lingvisty, např. ze Santiaga de Compostela, Granady nebo Madridu, k tomu, že takových zájemců není málo). Profesor Nowikow z Univerzity v Lodži je editorem a hlavním autorem, jednotlivé kapitoly jsou dílem různých autorů, kteří reprezentují pět polských univerzit.

Kniha je rozvržena do jedenácti kapitol, z nichž první tři se zabývají morfolo- gickými kategoriemi slovesa, zbylým slovním druhům je pak věnována vždy jedna samostatná kapitola. Každá z nich je uvozena samostatným obsahem, což čtenáři umožňuje pochopit strukturu daného oddílu, usnadňuje orientaci a činí knihu velmi přehlednou. K dobré srozumitelnosti přispívá i skutečnost, že jednotlivé kapitoly jsou uzavřeny nejen vlastní bibliografií, ale především shrnutím nejdůležitějších poznatků. Nepochybnou výhodou této zdařilé publikace je i velké množství nejčastěji dvojjazyčných příkladů, které usnadňují vhled do dané problematiky.

První dvě kapitoly, věnované slovesným kategoriím modu a času, jsou dílem profesora Wiaczesława Nowikowa, který zde uplatnil své bohaté zkušenosti ze svých předchozích publikací (Nowikow, 2001; Pamies Bertrán, Nowikow; 2015, a další). První kapitola popisuje modální systémy španělštiny a polštiny a nabízí srovnání užití slovesných modů v obou jazycích v hlavních i vedlejších větách. Autor systé- mově porovnává španělský subjunktiv s polským kondicionálem (v práci označován jako *modo hipotético*, tj. *hypotetický modus*), přičemž dochází k závěru, že tato kore- spondence je spíše okrajová, zatímco ve většině případů španělskému subjunktivu odpovídá polský indikativ nebo imperativ (srov. s. 120). Zájemci o problematiku mo- dality a její vyjádření v románských jazycích, potažmo ve španělštině, v kontrastu s tradičním přístupem slovanské lingvistiky jsou jistě obeznámeni s český psaným dí- lem *Modalita současné španělštiny* významného českého hispanisty Bohumila Zavadila (Zavadil, 1980), na něž později navazují práce jeho žačky Dany Kratochvílové, které dávají jeho přístup do kontrastu s univerzalistickými teoriemi (Kratochvílová, 2014; Kratochvílová, 2018). Práce profesora Nowikowa obohacuje tuto v české hispanistce hojně zkoumanou problematiku o pohled „z druhé strany“, a přináší tak pro české publikum podnětné zamyšlení o tom, nakolik je možné kategorií španělských sloves- ných způsobů popsat pomocí prostředků vlastního jazyku jinému. Přestože španělský slovesný systém vykazuje velkou flektivnost a srovnání s českým nebo slovenským systémem se tak může jevit jako přínosnější než analýza postavená na univerzalistic- kých modelech a priori vytvořených pro izolaci angličtinu, právě status subjunktivu jakožto modu primárně se vyskytujícího v podřadných větách zabráňuje tomu, aby byl jednoznačně postaven vedle slovanského kondicionálu (srov. s. 120).

Druhá kapitola se zabývá kategorií slovesných časů. Nowikow se zde nejprve vě- nuje typologickým rozdílům mezi oběma jazyky a následně pokračuje komplexním popisem a srovnáním španělského i polského systému slovesných časů. V páté části této kapitoly popisuje výrazové prostředky polské kategorie aspektu a přináší srov- nání se systémem španělským, který je uspořádán odlišně. Obzvláště ocenit je třeba šestou část, která kontrastivním pohledem velice přehledně shrnuje ty nejzásadnější rozdíly ve fungování španělských a polských slovesných časů. Z perspektivy českého hispanisty pak může být zajímavé srovnání Nowikowova přístupu s kontrastivním přístupem Zavadila a Čermáka (2010). Zatímco Nowikow vychází v teoretickém po- pisu primárně z teorií španělských autorů Roja a Veigy (Rojo — Veiga, 1999, *inter alia*), které jsou ve španělském prostředí hojně využívány a slouží jako základní reference pro práce o španělském temporálním systému, Zavadil — Čermák staví své srovnání na práci chilského lingvisty Nelsona Cartageny (1978). Postaveny proti sobě přinášejí tak obě dané kapitoly ukázkou možností, jak prostřednictvím abstraktnějších lingvi-

stických kategorií (Rojó a Veiga pracují s pojmem *vektor*, Cartagena pracuje s *temporálními rovinami*) popsat kategorii času. Je-li kategori modalit ve španělštině a v polštině/češtině poměrně obtížné popsat prostřednictvím jednotné terminologie, pak představená kapitola (ostatně stejně jako její protějšek v Zavadil — Čermák, 2010) odhalují, že v oblasti temporalit je naopak možné slovanský i španělský systém (navzdory jejich odlišnostem) úspěšně a výstižně popsat i v přímém kontrastu.

Autorem třetí a čtvrté kapitoly je Andrzej Zieliński z Jagellonské univerzity v Krakově. V textu se věnuje problematice slovesných perifrází, které jsou ve španělštině prostředkem pro vyjádření povahy slovesného děje a jsou zde velmi produktivní. Nejprve se zabývá vymezením slovesné perifráze, dále pak analyzuje jejich definiční kritéria. Ve třetí podkapitole se zamýšlí, zda v polštině existuje perifráze jako systémový prostředek. Dochází k závěru, že polština touto kategorií nedisponuje a fázové a kvantitativní významy vyjadřuje jinými výrazovými prostředky. Zbylé podkapitoly věnuje autor typologii a klasifikaci španělských slovesných perifrází, které dělí na časové, modální a aspektové a po formální stránce na perifráze s infinitivem, gerundiem a participiem. Téma slovesných perifrází a jejich protějšků ve slovanských jazycích je tématem velmi populárním jak v české, tak polské romanistice, srov. Drzazgowska (2011), Głowicka (2013), Jindrová (2016), Kratochvílová — Jindrová (2017), Pešková (2019), Kratochvílová et al. (2020) a další. Je tak možné předpokládat, že kapitola prof. Zielińského se ve slovanské hispanistice stane jedním ze základních referenčních bodů (pro českou hispanistiku je jí v této chvíli i kapitola o povaze slovesného způsobu v Zavadil — Čermák, 2010), na něž budou lingvisté při srovnávání odkazovat.

Čtvrtá kapitola je věnována substantivu, autorem je opět Andrzej Zieliński. V úvodní části text nabízí obecnou charakteristiku tohoto slovního druhu, poté se zabývá klasifikací substantiv a vyčerpávajícím popisem gramatických kategorií rodu a čísla. Obzvláště zajímavá, zejména pro hispanofonní čtenáře, je čtvrtá podkapitola, která analyzuje polský pádový systém. Autor nejprve předkládá obecnou charakteristiku dané problematiky a v dalších podkapitolách se již věnuje konkrétním pádům. Velmi srozumitelně zde popisuje jejich funkci a na mnoha příkladech ilustruje, jakými výrazovými prostředky vyjadřuje tyto syntakticko-sémantické funkce španělština. Je-li v české hispanistice španělský slovesný systém poměrně obsáhle studován a dáván do kontrastu s češtinou, je třeba konstatovat, že podobné představení pádového systému slovanského jazyka a jeho španělských protějšků je naopak v českém prostředí desideratem do budoucna a tato kapitola je velmi relevantní i pro španělské hispanisty se zájmem o slovanský pádový systém.

Autorem páté kapitoly věnované adjektivu je Marek Baran z Univerzity v Lodži. Nejprve se zde zabývá významovou klasifikací adjektiv, poté předkládá vyčerpávající popis morfologických a sémantických zvláštností v obou jazycích. Zvláštní pozornost věnuje postavení adjektiva vůči substantivu, které se z kontrastivního pohledu jeví jako obzvláště významné. V poslední části se zabývá stupňováním adjektiv v obou jazycích.

Šestá kapitola se zabývá členy a jejím autorem je Raúl Fernández Jódar z Univerzity Adama Mickiewicze v Poznani, který zde uplatňuje své zkušenosti z výzkumu problematiky členů ve výuce španělštiny jako cizího jazyka, jenž byl součástí jeho disertační práce (Fernández Jódar, 2006). Ve svém výkladu se nejprve věnuje obecné

charakteristice členu, jeho jednotlivým formám a funkcím. Z kontrastivního hlediska je velmi zajímavá třetí podkapitola. Jsou zde popsány jazykové prostředky umožňující polštině vyjádřit funkce, které ve španělštině zastávají členy. Autor mezi ně řadí pořádek slov ve větě, pády, slovesný vid, ukazovací zájmena, přivlastňovací zájmena a volbu lexika.

Velmi obsáhlou sedmou kapitolu věnovanou zájmenu zpracovala Monika Lisowska z Vysoké školy Jana Ámose Komenského v Lešně. Autorka se nejprve věnuje obecné charakteristice zájmen, dále jejich sémantické klasifikaci a ve zbylých podkapitolách jsou probírány konkrétní typy zájmen. Vzhledem k tomu, že se jedná o kategorii, která v obou jazycích představuje bohatou paletu sémantických, syntaktických i formálních rysů, které se mnohdy neshodují nebo nemají v druhém jazyce odpovídající ekvivalent, autorka probírá danou skupinu zájmen v obou jazycích odděleně. Soustředí se vždy na popis jejich morfologických a sémantických rysů, jejich syntaktických funkcí a na závěr vždy přidává souhrnnou podkapitolu, která porovnává danou skupinu zájmen v obou jazycích. Výklad tak působí velmi přehledně a koherentně.

Osmá kapitola se zabývá adverbiiem a jejím autorem je Antonio María López González z Univerzity v Lodži. V úvodní části se věnuje obecné charakteristice adverbia a popisu základních rozdílů ve španělském a polském pojetí příslovčí. Ve druhé podkapitole autor předkládá podrobnou klasifikaci adverbii v obou jazycích na základě jejich gramatické povahy. Následně se soustředí na popis jejich morfologických vlastností. Nejrozsáhlejší úsek této kapitoly věnovaný syntaktickým vlastnostem příslovčí je doplněn o velké množství příkladů, které jsou v kontrastivním pohledu na jazyk nezbytné.

Autorkou posledních tří kapitol je Aneta Pawlak z Univerzity Mikuláše Koperníka v Toruni. Devátá kapitola se zabývá předložkou a autorka již v úvodu upozorňuje na skutečnost, že předložkové systémy obou jazyků vykazují mnoho odlišností; v souladu s tím postupuje při svém výkladu. Oba systémy se jí daří konfrontovat, takže nabízí jejich komplexní charakteristiku z formálního, morfosyntaktického, funkčního i sémantického hlediska.

Stejným způsobem jsou strukturovány i další dvě kapitoly věnované spojčím a citoslovcím: poskytují rovněž velmi detailní a systematickou kontrastivní analýzu.

Z výše uvedeného shrnutí je patrné, že předkládaná gramatika nabízí velmi podrobnou, teoreticky fundovanou analýzu gramatických systémů dvou typologicky odlišných jazyků. Jak vyplývá z toho, co jsme uvedli v úvodu, jedná se o jedinečný počín, neboť kontrastivní gramatika těchto dvou jazykových systémů do takové hloubky a takovým způsobem dosud zpracována nebyla (v této souvislosti je třeba ocenit, že autoři se v průběhu celého díla opravdu důsledně drží kontrastivního přístupu a že žádná kapitola není věnována jen španělštině). Naplňuje tak svůj cíl sloužit rodilým i nerodilým mluvčím španělštiny zájímajícím se o srovnání španělštiny a polštiny. O tom, že je i ve Španělsku brána jako důležité dílo, svědčí i skutečnost, že byla na v červnu 2018 oficiálně představena během slavnostního aktu na půdě Španělské královské akademie, jíž je ostatně profesor Nowikow členem. Zajímavé čtení představuje i pro českého hispanistu, a to hned z několika důvodů: přináší zajímavý pohled na španělštinu, ukazuje polský přístup k srovnávání jazyků, jenž pro nás může být v lecčems nový, ale také ukazuje, že lze mít ambici popsat paralelně dva jazyky.

LITERATURA

- CARTAGENA, N. (1978): Acerca de las categorías de tiempo y aspecto en el sistema verbal del español. *Rilce*, 8, 2, s. 373–408.
- DRZAZGOWSKA, J. (2011): As perífrasis verbais no português europeu”. *Romanica Cracoviensia*, 11, s. 107–15.
- DUŠKOVÁ, L. (1988): *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia.
- FERNÁNDEZ JÓDAR, R. (2015): *Análisis de errores léxicos, morfosintácticos y gráficos en la lengua escrita de los aprendices polacos de español*. Poznań. Disertační práce. Univerzita Adama Mickiewicze v Poznani.
- GŁOWICKA, M. (2013): La perífrasis incoativa *empezar a + infinitivo* y sus equivalencias en polaco. *Estudios Hispánicos*, 21, s. 75–86.
- HRDLIČKA, M. (2010): *Kapitoly o češtině jako cizím jazyku*. Plzeň: Zápodočeská univerzita v Plzni.
- JINDROVÁ, J. (2016): *Perifrástické konstrukce v portugalštině*. Praha: Karolinum.
- KRATOCHVÍLOVÁ, D. — JINDROVÁ, J. (2017): Ingressive Verbal Periphrases in Spanish and Portuguese. *Linguistica Pragensia*, 27, 1, s. 38–56.
- KRATOCHVÍLOVÁ, D. (2014): Univerzální koncepce modalit a její aplikace na španělský modální systém. *Časopis pro moderní filologii*, 96, s. 58–73.
- KRATOCHVÍLOVÁ, D. (2018): *Modality in Spanish a Combinations of Modal Meanings*. Praha: Karolinum.
- KRATOCHVÍLOVÁ, D. et al. (2020): Ingressive verbal periphrases in Romance and their Czech respondents. In: P. ČERMÁK — D. KRATOCHVÍLOVÁ — O. NÁDVORNÍKOVÁ — P. ŠTICHAUER (eds.), *Complex Words, Causatives, Verbal Periphrasis and the Gerund. Romance Languages Versus Czech (A Parallel Corpus-Based Study)*. Praha: Karolinum, s. 79–105.
- NOWIKOW, W. (2001): *La alternancia de los modos Indicativo y Subjuntivo en las cláusulas subordinadas sustantivas [metodología del análisis lingüístico]*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- PAMIES BERTRÁN, A. — NOWIKOW, W. (2015): *Los modos verbales en español y en polaco*. Colección “Manufactura Hispánica Lodziense”. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- PEŠKOVÁ, J. (2018): *Kontrastivní analýza vybraných významů povahy slovesného děje v češtině a ve španělštině*. České Budějovice: Episteme.
- POVEJŠIL, J. (1987): *Mluvnice současné němčiny*. Praha: Academia.
- ROJO, G. — VEIGA, A. (1999): El tiempo verbal. Los tiempos simples. In: I. BOSQUE — V. DEMONTE (eds.), *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa, s. 2867–2934.
- ŠTÍCHA, F. (2003): *Česko-německá srovnávací gramatika*. Praha: Argo (2. vydání 2015, Academia).
- ZAVADIL, B. — ČERMÁK, P. (2010): *Mluvnice současné španělštiny*. Praha: Karolinum.
- ZAVADIL, B. (1980). *Kategorie modalit ve španělštině*. Praha: Univerzita Karlova.

Jana Pérez Medrano | Ústav románských studií, Filozofická fakulta
Univerzity Karlovy | nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1
ORCID ID: 0000-0001-5005-809X
j.koziskova@volny.cz

